

Lidia Siwik

Odpowiedzialność zarządzających za zobowiązania spółki europejskiej z siedzibą w Polsce

Wprowadzenie

Urzeczywistnienie idei spółki europejskiej¹ rozszerzyło katalog form prawnych mogących funkcjonować na obszarze Unii Europejskiej w ramach swobody przedsiębiorczości². SE ma stanowić formę prawną odpowiednią przede wszystkim dla działań gospodarczych na szeroka skalę i przeprowadzenia znaczących, transgranicznych inwestycji, dzięki współpracy spółek z różnych krajów Wspólnoty Europejskiej³. Pomimo

¹ Spółka europejska (dalej: SE) wprowadzona została rozporządzeniem Rady Nr 2157/2000/WE z dnia 8 października 2001 r. w sprawie statutu spółki europejskiej (SE) (OJ L 294, 10/11/2001 p. 0001-0021) – dalej: rozp. SE.

² Por. art. 43-48 TWE. Por. m.in.: W.H. Roth, [w:] M.A. Dausés, *Prawo gospodarcze Unii Europejskiej*, red. wyd. polskiego R. Skubisz, Warszawa 1999, s. 429 i nast.; S. Sołtysiński, [w:] *Prawo Unii Europejskiej. Zagadnienia systemowe. Prawo materialne i polityki*, red. J. Barcz, Warszawa 2006, s. II-232; M. Szydło, *Krajowe prawo spółek a swoboda przedsiębiorczości*, Warszawa 2007, s. 196-197; J. Napierała, *Korzystanie przez spółki ze swobody przedsiębiorczości. Kodeks spółek handlowych po pięciu latach*, Wrocław 2006, s. 136-155; W. Klyta, *Spółki kapitałowe w prawie europejskim*, KPP 2000, nr 4, s. 781-798; H. Eidenmüller, *Mobilität und Restrukturierung von Unternehmen im Binnenmarkt*, JZ 2004, nr 1, s. 31; L. Siwik, [w:] *Spółki handlowe w pytaniach i odpowiedziach*, red. J. Jacyszyn, Warszawa 2008, s. 389 i nast.

³ Por.: M. Minas, *Spółka Europejska w pracach Komisji Wspólnot Europejskich*, KPP 1996, nr 1, s. 71-72; K. Opłustil, *Europejska spółka akcyjna (Societas Europaea) i jej wpływ na polskie prawo spółek*, Rejent 2004, nr 3-4, s. 186-187; I. H y k a w a, [w:] *Prawo Wspólnot Europejskich a prawo polskie*, red. M. Safjan, Warszawa 2002,

że spółka ta ma charakter europejski i ponadnarodowy, nie odcina się ona jednak od narodowych rozwiązań prawnych. Wręcz przeciwnie, w wielu aspektach prawo krajowe państw członkowskich wyznaczać będzie reguły powstania, funkcjonowania oraz rozwiązania SE. Rozporządzenie SE nie wprowadza autonomicznych zasad odpowiedzialności zarządzających SE, stąd pomocniczo stosować należy w tym zakresie prawo właściwe dla krajowych spółek akcyjnych. Polski system prawa cywilnego, obok sankcji odszkodowawczych⁴, w art. 479 k.s.h. przewiduje odpowiedzialność członków zarządu spółki akcyjnej za zobowiązania tej spółki, w związku z podaniem nieprawidłowych danych w określonych oświadczeniach składanych do rejestru⁵. Niniejsze opracowanie ma odpowiedzieć na pytanie, czy wskazany przepis będzie znajdował zastosowanie dla SE, a jeżeli tak, to kiedy i pod jakimi warunkami. Przeniesienie polskiej regulacji na płaszczyznę europejską oraz posłużenie się techniką odesłania wymagać będzie bowiem szczególnego podejścia do problemu odpowiedzialności zarządzających za zobowiązania SE, w związku z nieprawdziwością składanych przez nich oświadczeń. Przy konstruowaniu norm prawnych dla ponadnarodowej formy prawnej w przedmiotowym zakresie uwzględnić należy przede wszystkim wielostopniowy system źródeł prawa SE, dopuszczalne modele zarządzania, jak również charakterystyczny sposób powstania SE.

1. Spółka europejska – zarys ogólny

Specyfiką SE jest jej **ponadnarodowy charakter**, a także zakotwiczenie tej formy spółki w prawie wspólnotowym. Dla uzyskania bezpośredniego skutku norm wspólnotowych posłużono się formą **rozporzą-**

s. 410-411; K. Niedzielska, *Europejska spółka akcyjna*. Warszawa 2005, s. 36-48; N. Banaś, *Europejska spółka akcyjna – fikcja czy rzeczywista forma podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej*, Radca Prawny 2007, nr 2.

⁴ Art. 480-490 ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. Nr 94, poz. 1037 z późn zm.), dalej: k.s.h.

⁵ Odpowiedzialność członków zarządu za zobowiązania polskiej spółki akcyjnej występuje również w prawie podatkowym i prawie ubezpieczeń społecznych – por. art. 116 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. Nr 137, poz. 927), dalej ordyn. podat.) oraz art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887) w zw. z art. 116 ordyn. podat. Ze względu jednak

dzenia⁶. W akcie tym szczegółowo unormowano sposoby **powstania SE**. Przy jej tworzeniu uczestniczyć powinny spółki z różnych państw członkowskich lub spółki prowadzące działalność o zasięgu europejskim. Do zamkniętego katalogu sposobów tworzenia SE należą: założenie w drodze fuzji transgranicznej, utworzenie holdingu, utworzenie poprzez przekształcenie krajowej spółki akcyjnej, utworzenie spółki zależnej oraz utworzenie jako spółki zależnej przez już istniejącą SE⁷.

na publicznoprawny charakter zobowiązań, związane z tym konsekwencje oraz złożoność tego zagadnienia, wnikliwa analiza tej problematyki nie będzie możliwa w ramach niniejszego studium i wymagać będzie odrębnego opracowania.

⁶ Odnośnie do aktu prawa wtórnego, jakim jest rozporządzenie por. art. 249 TWE oraz m.in. S. B i e r n a t, [w:] *Prawo Unii Europejskiej...*, s. 1188-189; K. W ó j t o w i c z, *Zasady stosowania prawa Wspólnot Europejskich w prawie wewnętrznym państw członkowskich*, [w:] *Wspólnoty Europejskie (Unii). Wybrane problemy prawne*, cz. II, *Acta universitatis Wratislaviensis No 1703*, red. J. Kolasa, Wrocław 1998, Nb. 122- 125; a także R. L u k e s, [w:] *Handbuch des Eu-Wirtschaftsrechts*, red. M. Dausés, München 2006, Rn. 50-55; O. L e n z, K.-D. B o r c h a r d t, *EU- und EG-Vertrag*, Köln-Basel-München-Wien 2006, s. 2352-2353; W. S c h r o e d e r [w:] *EUV/ EGV. Vertrag über die Europäische Union und Vertrag zur Gründung der Europäischen Gemeinschaft*, red. R. Streinz, München 2003, Art. 249 EGV, Rn. 52-65, s. 2172-2175. G. S c h m i d t, [w:] *Kommentar zum Vertrag über die Europäische Union und zur Gründung der Europäischen Gemeinschaft*, red. H. von der Groeben, J. Schwarze, Baden-Baden 2004, s. 781-785; B. B i r v e r t, [w:] *EU-Kommentar*, red. J. Schwarze, Baden-Baden 2000, S. 2086-2088; M. N e t t e s h e i m, [w:] *Das Recht der Europäischen Union. Kommentar*, red. E. Grabnitz, M. Hilf, München 2006, Bd. 3, s. 41-45.

⁷ Szerzej odnośnie do powstania SE m.in.: K. B i e l e w s k a, *Spółka europejska*, Warszawa 2006, s. 56-129; K. N i e d z i e l s k a, *Europejska...*, s. 49-110; K. O p l u s t i l, *Spółka europejska i europejskie zgrupowanie interesów gospodarczych. Akty prawne z omówieniem*, Warszawa 2005, s. 20-42; J. N a p i e r a ł a, *Societas Europea*, PPH 2002, nr 11, s. 23-30; K. B i l e w s k a, *Tworzenie spółki europejskiej – fuzja transgraniczna*, PPH 2004, nr 12; K. B i l e w s k a, *Tworzenie spółki europejskiej – holding*, PPH 2005, nr 1, s. 29-32; K. B i l e w s k a, *Tworzenie spółki europejskiej – fuzja transgraniczna*, PPH 2005, nr 2; J. B a r t z a k, *Przesłanki założenia spółki europejskiej przez przekształcenie istniejącej spółki akcyjnej*, Pr. Sp. 2005, nr 10, s. 18-26; R. S t e f a n i c k i, *Spółka europejska*, cz. I, Wiadomości ubezpieczeniowe 2006, nr 11-12; R. S t e f a n i c k i, *Europejska spółka akcyjna – zarys zagadnienia*, Rejent 2005, nr 7-8, s. 83 i nast. W literaturze obcojęzycznej: M. C a s p e r, *Numerus clausus und Mehrstaatlichkeit bei der SE-Gründung*, AG 2007, s. 97-105; C.T. d a C o s t a, *The European company statute*, The Hague 2003, s. 17-39; G. M a n z, B. M a y e r, A. S c h r ö d e r, *Europäische Aktiengesellschaft. SE*, Baden-Baden 2005, s. 197-405; M.R. T h e i s e n, M. W e n z, *Die Europäische Aktiengesellschaft. Recht, Steuern, Betriebswirtschaft der Societas Europea (SE)*, Stuttgart 2005, s. 51-170.

W rozporządzeniu wprowadzono także szczególny **sposób przeniesienia siedziby SE** do innego państwa członkowskiego, co stanowić będzie element wyróżniający SE od innych spółek opartych wyłącznie na prawie krajowym. Przeniesienie siedziby SE nie będzie wiązało się, w odróżnieniu sytuacji przeniesienia siedziby spółki krajowej, z koniecznością jej likwidacji ani utworzeniem nowej spółki⁸. To z kolei pozwala przezwyciężyć prawne przeszkody związane ze stosowaniem narodowych porządków prawnych⁹.

Rozporządzenie SE tylko wycinkowo odnosi się do **struktury i kompetencji organów SE**, stąd jedynie ogólnie nakreślono zasady zarządzania spółką, w pozostałym zakresie odsyłając do odpowiedniego systemu prawnego państwa członkowskiego. Na płaszczyźnie wspólnotowej dopuszczono wybór jednego z dwóch alternatywnych modeli zarządzania spółką (art. 38 pkt b rozp. o SE). I tak w ramach systemu dualistycznego¹⁰ funkcje zarządcze wykonuje organ zarządzający nadzorowany przez organ nadzorujący, natomiast w ramach systemu monistycznego¹¹ występuje tylko organ administrujący wyposażony w uprawnienia zarówno zarządcze, jak

⁸ Art. 8 rozp. SE. Por. K. Bielewska, *Spółka...*, s. 70-74; K. Niedzielska, *Europejska...*, s. 112-115; K. Oplustil, *Spółka...*, s. 62-65; W.-F. Ringe, *Die Sitzverlegung der Europäischen Aktiengesellschaft*, Hamburg 2006, *passim*; M.R. Theisen, M. Wenz, *Die Europäische Aktiengesellschaft...*, s. 171-246.

⁹ L. Enriques, *Schweigen ist Gold: Die Europäische Aktiengesellschaft als Katalysator für regulative Arbitrage im Gesellschaftsrecht*, ZGR 2004, nr 4, s. 741.

¹⁰ Art. 39 i nast. rozp. o SE. Szerzej: K. Bielewska, *Spółka...*, s. 173-184; K. Niedzielska, *Europejska...*, s. 152-171; K. Oplustil, *Spółka...*, s. 47-49; K. Oplustil, A. Rachwał, *Wprowadzenie europejskiej spółki akcyjnej do prawa polskiego*, KPP 2003, nr 3, s. 669-672; P.M. Wiórek, *Kształtowanie treści statutu spółki europejskiej (SE) z dualistycznym systemem organów*, [w:] *Kodeks spółek handlowych po pięciu latach*, Wrocław 2006, s. 261-266.

¹¹ Art. 43 i nast. rozp. o SE Szerzej: K. Bielewska, *Spółka...*, s. 184-197; K. Niedzielska, *Europejska...*, s. 172-187; K. Oplustil, *Spółka...*, s. 49-61; J. Sokółowski, *Monistyczny system zarządu w Europejskiej Spółce Akcyjnej – wyzwanie dla polskiego ustawodawcy*, Pr. Sp. 2003, nr 12, s. 9-16; J. Sokółowski, *Monistyczny system zarządu w spółce europejskiej – uwagi prawno-porównawcze*, TPP 2002, nr 4, s. 39; K. Oplustil, A. Rachwał, *Wprowadzenie...*, s. 672-678; M. Hejbudzki, *Ład korporacyjny w radzie administrującej spółki europejskiej o systemie monistycznym*, [w:] *Kodeks spółek handlowych po pięciu latach*, Wrocław 2006, s. 45-55; M. Hejbudzki, *Struktura i kompetencje organu administrującego spółki europejskiej opartej na systemie monistycznym*,

i nadzorcze¹². Prawo państwa członkowskiego UE może także przewidywać, że w modelu monistycznym prowadzenie bieżących spraw związanych z zarządzaniem powierzone zostanie jednemu lub kilku dyrektorom wykonawczym (art. 43 ust. 1 rozp. SE).

Znaczącą rolę w rozp. SE odgrywają **odesłania do prawa krajowego**. Jako że w wielu kwestiach posłużono się techniką odesłań¹³, nie ma jednej jednolitej SE dla całej Unii Europejskiej, ale istnieją liczne narodowe jej formy¹⁴. Stąd obok prawa wspólnotowego zastosowanie znajdzie prawo krajowe. Istotne znaczenie odgrywa **odesłanie generalne do prawa krajowego zawarte w art. 9 rozp. SE** oraz szereg występujących w rozp. SE **odesłań szczególnych**. Przykładowo akt wtórnego prawa wspólnotowego, za wyjątkiem art. 4 rozp. SE¹⁵, nie zawiera przepisów normujących utrzymanie i zmiany kapitału, lecz na podstawie art. 5 rozp. o SE

Studia Prawnicze 2004, nr 4, s. 92; K. Kohutek, *Rada administrująca w spółce europejskiej*, PPH 2006 nr 10, s. 46-50; R. Stefanicki, *Europejska...*, s. 83 i nast.; E. Wójtowicz, *Prawo polskie wobec monistycznego systemu zarządzania w spółkach akcyjnych*, Acta UW. Pr. Prawa i Admin. 2004, nr 64, s. 293-309; E. Skibińska, *Europejska Spółka Akcyjna*, Edukacja Prawnicza 2005, nr 6, s. 16; M. Hoffmann-Becking, *Organe: Strukturen und Verantwortlichkeiten, insbesondere im monistischen System*, Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht 2004, nr 3, s. 368-382; J. Sokołowski, *Überwachung in einer Societas Europea mit dem monistischen Leitungssystem. Inauguraldissertation*, Heidelberg 2005, s. 33-47; C. Teichmann, [w:] M. Lutter, P. Hommelhoff, *Die europäische Gesellschaft. Prinzipien, Gestaltungsmöglichkeiten und Grundfragen aus der Praxis*, Köln 2005.

¹² W celu uproszczenia terminologicznego członkowie organu zarządzającego w systemie dualistycznym oraz członkowie rady administrującej przy modelu monistycznym w skrócie określani będą jako zarządzający.

¹³ G.C. Schwarz, *Verordnung (EG) Nr. 2157/2001 des Rates über das Statut der Europäischen Gesellschaft (SE) – (SE-VO). Kommentar*, München 2006, s. 48-50; Por. także L. Leszczyński, *Tworzenie generalnych klauzul odsyłających*, Lublin 2000, s. 127 i nast.

¹⁴ Por. m.in. P. Hommelhoff, *Einige Bemerkungen zur Organisationsverfassung der Europäischen Aktiengesellschaft*, AG 2001, nr 5, s. 285; H. Hirte, *Die Europäische Aktiengesellschaft*, NZG 2002, nr 1, s. 2; K. Bielewska, *Spółka...*, s. 32; G. Blanc, *Szansa spółki europejskiej na sukces*, [w:] *Wpływ prawa wspólnotowego (Unii Europejskiej) na prawo wewnętrzne*, red. M. Buy, H. Lewandowski, D. Makowski, Warszawa 2003, s. 196.

¹⁵ Przepis ten stanowi, że wysokość kapitału zakładowego SE powinna wynosić co najmniej 120 000 EURO.

wskazuje jako właściwe w tym zakresie reguły prawa spółek akcyjnych statutowej siedziby państwa rejestracji SE¹⁶. Także w zakresie nieregulowanym rozp. SE, powstanie SE na podstawie odesłania podlegać będzie prawu krajowemu państwa statutowej siedziby (art. 15 rozp. SE)¹⁷. Odesłaniem posłużono się również przy ustalaniu zasad odpowiedzialności członków organu zarządzającego (art. 51 rozp. SE), które co prawda są wspólne dla obu systemów zarządu, lecz ograniczają się jedynie do odpowiedzialności odszkodowawczej wobec spółki. Brak jest natomiast w rozporządzeniu odesłania szczególnego w przedmiocie odpowiedzialności zarządzających wobec osób trzecich¹⁸.

2. Podstawy prawne odpowiedzialności zarządzających

Wobec kadłubowej regulacji rozp. SE konieczne będzie stosowanie obok prawa wspólnotowego przepisów krajowych odnoszących się do spółek akcyjnych **miejsca rzeczywistej siedziby** (z fr. *siège réel*, z ang. *head office*)¹⁹, co ujawnia narodowe oblicze SE²⁰. W akcie wspólnotowym stworzono bowiem tzw. „rezerwy krajowe”, dające sposobność wprowadzenia rozwiązań umożliwiających większą elastyczność tworzenia i funkcjonowania SE oraz umożliwiające ustawodawcy krajowemu realizację takich celów, jak np. wzmocnienie ochrony wierzycieli²¹. Wie-

¹⁶ K. Bielewska, *Spółka...*, s. 130-131.

¹⁷ U. Brandt, M. Scheifele, *Die Europäische Aktiengesellschaft und das anwendbare Recht*, DSr 2002, nr 13, s. 553.

¹⁸ W aspekcie prawoporównawczym por. L. Siwik, *Zewnętrzna odpowiedzialność zarządzających spółką europejską*, [w:] *Węzłowe problemy prawa handlowego, VI Ogólnopolski Zjazd Katedr Prawa Handlowego*, red. Z. Kuniewicz, K.A. Dadańska, Szczecin-Międzyzdroje 2007, s. 326 i nast.

¹⁹ Art. 7 rozp. SE.

²⁰ J. Frąckowiak, *Zróżnicowanie i formy harmonizacji praw spółek w Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej*, [w:] *Wspólnoty Europejskie (Unii). Wybrane problemy prawne*, cz. I, *Acta universitatis Wratislaviensis No 1653*, red. J. Kolasa, Wrocław 1998, Nb. 221.

²¹ Szerzej odnośnie do tzw. „rezerwatów krajowych” R. Potrzezecz, T. Siemiątkowski, *Spółka europejska w polskiej typologii spółek handlowych. Referat na konferencji naukowej „Kodeks spółek handlowych po pięciu latach”* z 26-28 września 2005 r. na Uniwersytecie Wrocławskim, konf-k.s.h.prawo.uni.wroc.pl/referat/ZWPS/Siemiątkowski_Potrzeszcz.pdf, s. 4-6; R. Potrzezecz, T. Siemiątkowski, *Spółka europejska w polskiej typologii spółek handlowych*, PPH 2005, nr 11, s. 10 i nast.

lostopniowy i skomplikowany system odesłań w rozporządzeniu oraz w aktach prawnych poszczególnych państw skutkuje powstaniem w odniesieniu do SE swoistej **wielopoziomowej piramidy źródeł prawa**²². Jako że formą odesłania posłużono się również w przypadku odpowiedzialności zarządzających SE, to właściwe prawo krajowe wyznaczać będzie zasady odpowiedzialności zarządzających SE. Należy zwrócić uwagę na fakt, że do tej pory normy krajowe w tym zakresie nie zostały zharmonizowane na poziomie europejskim, za wyjątkiem odpowiedzialności za niedopełnienie obowiązków związanych ze składaniem sprawozdań finansowych²³. W związku z powyższym, w celu ustalenia normatywnego obrazu odpowiedzialności członków zarządu wobec osób trzecich należy zestawić normy prawne zawarte w rozporządzeniu, ustawodaw-

²² O kunsztownej wielowarstwowej piramidzie źródeł prawa szerzej: P. Hoff, *Einige Bemerkungen zur Organisationsverfassung der Europäischen Aktiengesellschaft*, AG 2001, nr 5, s. 285; M.R. Theisen, M. Wenz, *Die Europäische Aktiengesellschaft...*, s. 47-49; K. Oplustil, A. Rachwał, *Wprowadzenie...*, s. 652.

²³ Idea harmonizacji w zakresie odpowiedzialności wywodziła się z propozycji Wysokiej Komisji Ekspertów z Prawa Spółek (tzw. grupa Wintera) pracujących nad nowoczesną regulacją dotyczącą struktury prawa spółek w Europie (Komisja Europejska – 4 listopada 2002, s. 73-74). W sporządzonym później tzw. Planie Działania Komisji WE w sprawie modernizacji prawa spółek i udoskonalenia Corporate Governance w Unii Europejskiej z 21 maja 2003 r. brak było wizji co do uregulowania zagadnień zewnętrznej odpowiedzialności zarządzających, między innymi co do odpowiedzialności za nieprawidłowości przy sprawozdaniu finansowym. Nie rozstrzygnięto także, jaki narodowy wzorzec przyjąć w odniesieniu do odpowiedzialności ze zwlekaniem ze złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości. (Por.: W. Bayer, *Aktuelle Entwicklungen im Europäischen Gesellschaftsrecht*, BB 2004, nr 2, s. 7; S. Maul, E. Eggenhofer, G. Lanfermann, *Aktionsplan der Europäischen Kommission zur Reform des Europäischen Gesellschaftsrechts*, BB 2003, nr 25, s. 1293). Przyjęta ostatecznie dyrektywa 2006/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 czerwca 2006 r. zmieniająca dyrektywy Rady 78/660/EWG w sprawie rocznych sprawozdań finansowych niektórych rodzajów spółek, 83/349/EWG w sprawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych, 86/635/EWG w sprawie rocznych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych banków i innych instytucji finansowych oraz 91/674/EWG w sprawie rocznych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych zakładów ubezpieczeń w art. 1 wprowadziła przepisy zobowiązujące państwa członkowskie do stosowania własnych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych dotyczących odpowiedzialności prawnej wobec członków organów administrujących, zarządzających oraz nadzorczych, przynajmniej wobec spółki, w przypadku uchybienia obowiązkowi sporządzania i publikowania sprawozdań finansowych z ich działalności (por. http://ec.europa.eu/internal_market/company/board/index_en.htm#foot2).

stwie krajowym mającym na celu wykonanie środków wspólnotowych dotyczących konkretnie SE oraz przepisów mających zastosowanie do spółek akcyjnych²⁴. Zazębiające się normy tych aktów prawnych, przy uwzględnieniu wykładni prezentowanej w judykaturze i doktrynie, stworzą bowiem dopiero pełny kształt regulacji odpowiedzialności.

3. Regulacja odpowiedzialności zarządzających w rozporządzeniu

W toku prac nad rozporządzeniem kwestia odpowiedzialności była przedmiotem burzliwej dyskusji i unormowanie w tym zakresie przybierało różne kształty. W praproyekcie przedstawionym przez P. Sandersa regulacja odpowiedzialności członków władz SE ograniczała się do odpowiedzialności wobec spółki, czyli tzw. odpowiedzialności wewnętrznej²⁵. Następnie rozszerzono ją o odpowiedzialność względem osób trzecich²⁶. Z kolei projekty rozporządzenia z 1989 i 1991 r. zawierały natomiast niezależne od regulacji krajowych reguły dotyczące odpowiedzialności członków organów wobec spółki²⁷. Ostatecznie przyjęte brzmienie rozporządzenia zawiera przepis odnoszący się do odpowiedzialności organu

²⁴ S. K a l s s, C. G r e d a, *Die Europäische Gesellschaft österreichischer Prägung nach dem Ministerialentwurf*, GesRZ 2004, s. 92-93; R. G r o t e, *Das neue Statut der europäischen Aktiengesellschaft zwischen europäischem und nationalem Recht*, Göttingen 1990, *passim*; A. S c h n y d e r, *Zur Societas Europea (SE) – Wendepunkt im europäischen Gesellschaftsrecht?*, [w:] Druey Festschrift 2002, s. 570-571.

²⁵ Art. IV-1-10 i IV-1-11 tzw. praproyektu Sandersa. Por. również G. C. S c h w a r z, *Verordnung (EG)...*, s. 902; P. S a n d e r s, *Auf dem Weg zu einer Europäischen Gesellschaft?* AWD 1960, s. 1 i nast.; P. S a n d e r s, *“Vers une société anonyme européenne?”* Riv.Soc. 1959, s. 1163 i nast.; W. F. B a y e r, *Die Europäische Aktiengesellschaft und die Entwicklung des Europäischen Gesellschaftsrechts*, RabelsZ 1971, nr 35, 213-214; D. T h o m p s o n, *The Proposal for a European Company*, London 1969, s. 57; P. S c h m i d t, *Die monistische SE in Deutschland*, Hamburg 2006, s. 314, 343-344.

²⁶ Art. 72a projektu rozporządzenia. Por. też uzasadnienie projektu rozporządzenia komisji WE z 1975 r., druk BT 7/3713, s. 213; P. S c h m i d t, *Die monistische...*, s. 315-317, 345.

²⁷ Por. art. 77-80 projektu rozp. o SE z 1989 r. oraz art. 77, 78 projektu rozp. o SE z 1991 r.; P. H o m m e l h o f f, *Gesellschaftsrechtlichen Fragen im Entwurf eines SE-Statuts*, AG 1990, nr 10, s. 428; B. B u r s c h e r, *Die Europäische Aktiengesellschaft. Historische Entwicklung*, Diss, Innsbruck 1999, s. 73 i nast.; H. R a s n e r, *Die Europäische Aktiengesellschaft (SE) – ist sie wünschenswert?*, ZGR 3/1992, s. 322-323; C. S c h i n d l e r, *Die Europäische Aktiengesellschaft*, Wien 2002, s. 72; P. S c h m i d t, *Die monistische...*, s. 320-322 i 342.

zarządzającego wobec spółki. Zgodnie z **art. 51 rozp. SE** członkowie organu zarządzającego odpowiadają – na podstawie przepisów, które stosuje się do spółek akcyjnych w państwie członkowskim siedziby statutowej SE – za szkody poniesione przez SE na skutek naruszenia przez nich obowiązków ustawowych, statutowych lub innych²⁸. **Odesłanie z tego przepisu odnosi się wyłącznie do odpowiedzialności odszkodowawczej wobec SE, czyli tzw. odpowiedzialności wewnętrznej członków organu zarządzającego**²⁹, natomiast nie kreuje zasad odpowiedzialności członków organu zarządzającego względem osób trzecich, w tym wierzycieli tej spółki. Art. 51 rozp. SE nie stanowi o odpowiedzialności zarządzających wobec osób trzecich i brak jest także innego uregulowania tej kwestii we wspólnotowym akcie prawnym. Zakresem zastosowania tego przepisu nie będzie objęta, przewidziana w polskim prawie spółek akcyjnych, odpowiedzialność członków zarządu za złożenie fałszywych oświadczeń, albowiem jest to typ odpowiedzialności zewnętrznej, czyli wobec wierzycieli spółki.

4. Zastosowanie art. 479 k.s.h. do SE

W związku z brakiem szczególnego odesłania w rozp. SE odnośnie do odpowiedzialności zewnętrznej powstaje pytanie, czy art. 479 k.s.h. wprowadzający odpowiedzialność zarządzających wobec wierzycieli za złożenie fałszywych oświadczeń znajdzie zastosowanie do SE. Regulacji odpowiedzialności członków organów zarządzających w zakresie przewidzianym w rozporządzeniu nie można uznać za wyczerpującą³⁰. Stąd w kwestii odpowiedzialności zewnętrznej w rozp. SE powstaje **luka prawna**. Luki tej nie można wypełnić poprzez zastosowanie art. 51 rozp. SE, bowiem przepis zawiera wyraźne ograniczenie do odpowiedzialności wobec spółki. W tym przypadku nie możemy mówić również o analogicz-

²⁸ H. Bungert, C.H. Beier, *Die Europäische Aktiengesellschaft*, EWS 2002, nr 1, s. 4.

²⁹ H. Hirte, *Die Europäische...*, s. 5; G.C. Schwarz, *Verordnung (EG)...*, s. 901, 907; R.C. Thümmel, *Die Europäische Aktiengesellschaft: Leitfaden für die Unternehmens- und Beratungspraxis*, Frankfurt am Main 2005, s. 85-87; P. Schmidt, *Die monistische...*, s. 315-317 i 345; E. Artmann, *Die Organisationsverfassung der Europäischen Aktiengesellschaft*, WBl 2002, nr 5, s. 192.

³⁰ Odnośnie do uregulowań wyczerpujących por. J. Napierała, *Europejskie prawo spółek*, Warszawa 2006, s. 124-125.

nym stosowaniu przepisów rozporządzenia³¹. Brak jest bowiem w rozp. SE porównywalnej instytucji prawnej, do której można by stosować analogię.

Zaistniałą lukę prawną należy uznać za **lukę planową**, czyli dotyczącą kwestii celowo nieuregulowanych przez prawodawcę wspólnotowego w jednolity sposób, w odróżnieniu od luki niezamierzonej, która wiąże się z zagadnieniem wymagającym jednolitej regulacji w rozporządzeniu europejskim³². Rozp. SE pomija zagadnienie odpowiedzialności zarządzających SE za szkody wyrządzone osobom trzecim, między innymi dlatego, że był to jeden z głównych punktów w burzliwej dyskusji w prawie rynków kapitałowych oraz w prawie spółek³³. Ze względu na brak jednolitego stanowiska w tej kwestii oraz wprowadzenie do rozporządzenia normy odnoszącej się do odpowiedzialności wobec wierzycieli mogłoby doprowadzić do przedłużenia się, i tak już wieloletnich, prac nad rozporządzeniem, wobec niemożliwości osiągnięcia w tej sprawie konsensusu³⁴.

W razie braku odesłania szczególnego wypełnienie luki prawnej rozporządzenia może nastąpić na podstawie **generalnego odesłania zawartego w art. 9 ust. 1 lit. c rozp. SE**. Zgodnie z tym przepisem w kwestiach nienormowanych lub unormowanych jedynie częściowo stosujemy albo przepisy prawa przyjęte w państwie członkowskim w wykonaniu środków wspólnotowych dotyczących SE³⁵, albo przepisy prawa państw

³¹ Por. J. Napierała, *Europejskie...*, s. 124-125; M. Casper, *Der Lückenschluss im Statut der Europäische Aktiengesellschaft*, [w:] *Festschrift für Peter Ulmer zum 70. Geburtstag am 2. Januar 2003*, Berlin 2003, s. 58.

³² Szerzej: J. Napierała, *Luki w rozporządzeniu w sprawie statutu spółki europejskiej*, [w:] *Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa Profesora Maksymiliana Pazdana*, red. L. Ogiegło, W. Popiołek, M. Szpunar, Kraków 2005, s. 685; K. Oplustil, *Spólka...*, s. 18; M. Casper, *Der Lückenschluss...*, s. 51; S. Kals, H. Hügel, *Europäische Aktiengesellschaft. SE-Kommentar*, Wien 2004, s. 127; U. Brandt, M. Scheifele, *Die Europäische Aktiengesellschaft...*, s. 551-552.

³³ Por. K.J. Hopt, [w:] J. Rickford, *The European Company. Developing a Community Law of Corporations*, Antwerp, Oxford, New York 2003, s. 57.

³⁴ K. Bielewska, *Spólka...*, s. 49. Również w projekcie piątej dyrektywy o strukturze (wersja niem w: *Abl. EG 1982, nr L 378; 31.12.1982 r., s. 47*) regulację odpowiedzialności członków władz za osobiste szkody pozostawiono w gestii samych państw członkowskich. Por. również M. Saffjan, *Prawo Wspólnot Europejskich. Prawo spółek*, Warszawa 1996, s. 128 i nast.; P. Behrens [w:] M.A. Dauses, *Prawo gospodarcze...*, s. 483.

³⁵ Niektóre systemy prawne wprowadziły stosowne przepisy wprowadzające rozporządzenie, które wyraźnie odsyłają do zasad odpowiedzialności właściwych dla spółek

członkowskich, które miałyby zastosowanie do spółek akcyjnych, utworzonych zgodnie z prawem krajowym statutowej siedziby SE, albo też przepisy statutu SE, na takich samych zasadach jak spółki akcyjne utworzone zgodnie z prawem państwa członkowskiego siedziby. Jednakże, aby zastosować odesłanie z art. 9 ust. 1 lit. c rozp. SE w danej kwestii, powinna zaistnieć tzw. **luka wewnętrzna** w rozp. SE, co uwarunkowane będzie spełnieniem następujących przesłanek:

- 1) przynależnością materii do przedmiotowego zakresu zastosowania rozporządzenia³⁶,
- 2) brakiem szczególnego odesłania w rozp. SE, wykluczającego odesłanie ogólne,
- 3) niemożliwością umieszczenia w statucie SE wyczerpującej regulacji w danym zakresie³⁷.

akcyjnych w danym państwie, głównie w związku z normami dopuszczającymi alternatywny system zarządu spółką europejską w stosunku do dotychczas obowiązującego w spółkach akcyjnych. Szerzej: T. B a u m s, A. C a h n, *Die Europäische Aktiengesellschaft. Umsetzungsfragen und Perspektiven*, Berlin 2004, *passim*; K. O p l u s t i l, C. T e i c h m a n n, *European Company – all over the Europe*, Berlin 2004, *passim*. Polski ustawodawca również przewidział wyraźny przepis (art 47) odnoszący się do odpowiedzialności dla systemu monistycznego w ustawie z dnia 4 marca 2005 r. o europejskim zgrupowaniu interesów gospodarczych i spółce europejskiej (Dz.U. z 2005 r. Nr 62, poz. 551; dalej: ustawa o EZIG i SE). Zob. również S. S o ł t y s i ń s k i, [w:] T. B a u m s, A. C a h n, *Die Europäische Aktiengesellschaft...*, s. 94-105). Por. też art. 328 i 335 hiszpańskiej *Ley de Sociedades Anónimas* (Nowelizacja hiszpańskiej *Ley de Sociedades Anónimas* w związku z uchwaleniem *ley 19/2005 sobre la sociedad anónima europea domiciliada en España* z 14.11.2006 r.; S. G i l C o n d e, *La sociedad anónima europea domiciliada en España*, 9.01.2006 r., <http://santernaext.blogspot.com/2006/01/la-sociedad-annima-europea-domiciliada.html>), § 55 i 61 austriackiej ustawy wprowadzającej (Gesetz über das Statut der Europäischen Aktiengesellschaft –SEG; BGBl I 2004/67; S. K a l s s, H. H ü g e l, *Europäische...*, s. 583-593; S. K a l s s, C. G r e d a, *Die Europäische Gesellschaft österreichischer Prägung nach dem Ministerialentwurf*, GesRZ 2004, nr 1, s. 107), § 39 niemieckiej ustawy wprowadzającej (Gesetz zur Ausführung der Verordnung Nr. 2157/2001 des Rates vom 8. Oktober 2001 über das Statut der Europäischen Gesellschaft 22.12.2004 r. – SEAG; Amtsblatt Nr. L 294 vom 10/11/2001; T. R a i s e r, R. V e i l, *Recht der Kapitalgesellschaften: ein Handbuch für Praxis und Wissenschaft*, München 2006; U. B r a n d t, *Überlegungen zu einem SE-Ausführungsgesetz*, NZG 2002 Heft 21, s. 991).

³⁶ Por. Ch. L ä c h l e r, K. O p l u s t i l, *Funktion und Umfang des Regelungsbereichs der SE-Verordnung*, NZG 2005, s. 381-387.

³⁷ M. C a s p e r, *Der Lückenschluss...*, s. 65.

Aby ustalić, czy spełniony jest pierwszy z warunków, a więc czy odpowiedzialność za złożenie nieprawdziwych oświadczeń przynależy do materii rozporządzenia, należy przyrzeć się przesłankom oraz umiejscowieniu danej odpowiedzialności w systemie prawnym.

Przepis art. 479 k.s.h. stanowi o solidarnej odpowiedzialności za zobowiązania spółki członków zarządu wraz ze spółką przez trzy lata od dnia zarejestrowania spółki lub zarejestrowania podwyższenia kapitału zakładowego, jeżeli umyślnie lub przez niedbalstwo podali fałszywe dane w oświadczeniu, o którym mowa w art. 320 § 1 pkt 3 i 4³⁸ lub art. 441 § 2 pkt 5 k.s.h.³⁹ Przedmiotowe oświadczenia potwierdzać mają, że wymagane statutem wpłaty na akcje oraz wkłady niepieniężne zostały dokonane zgodnie z prawem albo ich wniesienie do spółki jest zapewnione zgodnie z postanowieniami statutu. **Przesłankami odpowiedzialności** członków zarządu na podstawie art. 479 k.s.h. są więc:

1) podanie fałszywych danych w oświadczeniach, przy czym niezgodność ta może polegać na tym, że wkłady zostały wniesione częściowo, wniesiono zawyżone aporty, wniesiono wkłady ukryte lub pozorne, czyli przykładowo wkład formalnie wniesiony, który zostaje po zarejestrowaniu spółki wycofany⁴⁰;

2) złożenie fałszywego oświadczenia wskutek umyślnego lub też niedbalnego działania⁴¹, stąd wystarczającą podstawą odpowiedzialności

³⁸ Szerzej: S. Sołtysiński, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do art. 301-458*, t. III, Warszawa 2003, s. 175-177; A. Kidyba, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do art. 301-633 k.s.h.*, t. II, Kraków 2005, s. 136-139; T. Siemiątkowski, R. Potrzezcz, *Komentarz do kodeksu spółek handlowych. Spółka akcyjna i przepisy karne*, t. I, red. R. Potrzezcz, Warszawa 2003, s. 249; M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 552-553.

³⁹ Por. A. Kidyba, *Kodeks...*, s. 748; M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek handlowych...*, s. 822; S. Sołtysiński, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do art. 301-458*, t. III, Warszawa 2003, s. 1180.

⁴⁰ Por. A. Kidyba, *Kodeks...*, s. 449; P. Skorupa, *Odpowiedzialność za wniesienie wkładów w spółce z o.o.*, Pr. Sp. 1999, nr 11, s. 16; A. Szajkowski, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, R. Zawłocki, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do art. 459-633*, t. IV, Warszawa 2004, s. 109.

⁴¹ Szerzej I. Weiss, *Cywilna odpowiedzialność spółki z o.o. i innych osób wobec jej wierzycieli*, PPH 1994, nr 10, s. 18-20.

jest nie tylko w pełni świadome podpisanie oświadczenia, ale również niezachowanie należytej staranności w tym zakresie i np. tylko „formalne” złożenie podpisu, bez próby ustalenia, czy fakty poświadczane mają miejsce;

3) istnienie niezaspokojonej wierzytelności wobec spółki;

4) nieupłynięcie 3 lat od zarejestrowania spółki⁴²;

5) fakt zarejestrowania spółki lub podwyższenia kapitału zakładowego.

Odpowiedzialność ta jest ściśle skorelowana z obowiązkami wynikającymi z kodeksu spółek handlowych i wiąże się z rejestracją danych w związku z wpisem spółki lub podwyższeniem kapitału zakładowego do rejestru przedsiębiorców. Wynika stąd, że zarówno obowiązek dołączenia wymaganej prawem dokumentacji niezbędnej do rejestracji, jak i odpowiedzialność przewidziana na wypadek naruszenia tego obowiązku, ściśle powiązane są ze statusem samej SE. Zakresem zastosowania rozp. SE objęta jest bowiem m.in. procedura rejestracji spółki, a tym samym i związane z nią obowiązki organów, a także odpowiedzialność cywilnoprawna na wypadek ich naruszenia. Podobny wniosek można wyciągnąć w odniesieniu do problematyki obowiązków i odpowiedzialności organów spółki na wypadek rejestracji podwyższenia kapitału zakładowego spółki. Zagadnienia te przynależą do materii rozp. SE poprzez odesłanie szczególne (art. 5 rozp. SE). Systemowe umieszczenie odpowiedzialności zarządzających za złożenie nieprawdziwych oświadczeń również przemawia za uznaniem tego zagadnienia za objęte zakresem rozporządzenia. Ustawodawca polski opowiedział się za takim stanowiskiem wyraźnie, odsyłając do art. 479 k.s.h. w art. 47 ust. 1 ustawy o EZIG i SE przy normowaniu odpowiedzialności członków rady administrującej w systemie monistycznym.

Należy także zauważyć, że **brak jest odesłania szczególnego**, którego istnienie uniemożliwiłoby zastosowanie normy z art. 9 ust. 1 lit. c rozp. SE. W kwestii odpowiedzialności zarządzających za zobowiązania nie można zastosować przepisu art. 51 rozp. SE, ponieważ odnosi się ono tylko i wyłącznie do odpowiedzialności odszkodowawczej względem spółki. Wobec wyraźnego zawężenia zakresu zastosowania tego artykułu, niedopuszczalne byłoby stosowanie w tym przypadku wykładni rozszerzającej. Za takim wnioskiem przemawia również wykładnia historyczna,

⁴² A. Szajkowski, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, R. Zawłocki, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do art. 459-633*, t. IV, Warszawa 2004, s. 107.

w tym uwzględnienie stanowisk prezentowanych w ramach długoletniego procesu legislacyjnego.

Także trzeci wskazany powyżej warunek stosowania odesłania generalnego z art. 9 rozp. SE należy uznać za spełniony. Jak wynika bowiem ze wcześniejszych analiz genezy SE, konsensusu w kwestii odpowiedzialności zarządzających nie udało się osiągnąć. Tym samym koniecznym stało się subsydiarne stosowanie do SE norm krajowych.

W związku z powyższym, jeżeli chodzi o odpowiedzialność wobec wierzycieli spółki za złożenie nieprawdziwych oświadczeń, to zagadnienie to należy do materii rozporządzenia. Biorąc bowiem pod uwagę „kontekst” tej odpowiedzialności, a także systemowe usytuowanie przepisu oraz przesłanki odpowiedzialności, należy uznać, że mamy tu do czynienia z **luką wewnętrzną rozporządzenia**, która wymaga usunięcia poprzez odesłanie ogólne z art. 9 ust. 1 lit. c rozp. SE. Zaznaczenia wymaga, że zgodnie z dominującym poglądem przepis ten odsyła bezpośrednio do przepisów prawa materialnego państwa siedziby SE i pozwala pominąć reguły kolizyjne prawa państwa siedziby spółki⁴³. Dlatego też poprzez wielostopniowe odesłanie, a mianowicie na podstawie art. 9 ust. 1 lit. c rozp. SE w zw. z art. 479 k.s.h. dla systemu dualistycznego oraz art. 9 ust. 1 lit. c rozp. SE w zw. z art. 47 § 1 ust. o EZIG i SE w zw. z art. 479 k.s.h. dla systemu monistycznego, **odpowiedzialność członków zarządu za zobowiązania spółki akcyjnej w związku z podaniem nieprawdziwych oświadczeń dotyczyć będzie tych SE, których statutowa siedziba znajduje się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.**

⁴³ Z niem. tzw. *Sachnormverweisung*. Szerzej: J. Basedow, *Europäisches Internationales Privatrecht*, NJW 1996, nr 30, s. 1926; G.C. Schwarz, *Verordnung (EG)...*, s. 58-59; N. Horn, *Die Europa-AG im Kontext des deutschen und europäischen Gesellschaftsrechts*, DB 2005, nr 3, s. 147; Ch. Lächler, K. Oplustil, *Funktion und Umfang des Regelungsbereichs der SE-Verordnung*, NZG 2005, s. 382-383. Przepisy prawa międzynarodowego prywatnego należałoby zastosować odnośnie do materii spoza rozporządzenia, czyli np. prawa upadłościowego czy pracy. Odesłanie do prawa krajowego poprzez normy kolizyjne w literaturze niemieckiej określa się jako tzw. *Gesamtverweisung*. Por. także K. Oplustil, *Spółka...*, s. 103-104; G. Manz, B. Mayer, A. Schröder, *Europäische Aktiengesellschaft...*, s. 158-159; G.C. Schwarz, *Verordnung (EG)...*, s. 59-60; R. Theisen, M. Wenz, *Die Europäische Aktiengesellschaft...*, s. 465-554; C.T. da Costa, *The European company statute*, The Hague 2003, s. 81-83.

5. Przesłanka złożenia nieprawdziwych oświadczeń

Odpowiedzialność z 479 k.s.h. koresponduje ściśle z obowiązkami wynikającymi z art. 320 § 1 pkt 3 i 4 i art. 441 § 2 pkt 5 k.s.h., a polegającymi na złożeniu **oświadczenia, że wymagane statutem wpłaty na akcje oraz wkłady niepieniężne zostały dokonane zgodnie z prawem, a jeśli przewidziano pokrycie kapitału zakładowego wkładami niepieniężnymi po dokonaniu rejestracji, również oświadczenia, że wniesienie tych wkładów do spółki jest zapewnione w ustawowym terminie.** Istnieją one zarówno na etapie przed rejestracją spółki, w związku z jej powstaniem, jak i w przypadku podwyższenia kapitału zakładowego. Jako że SE różni się w pewnych aspektach od klasycznej krajowej spółki akcyjnej, poczynić należy kilka uwag odnośnie do zastosowania tego przepisu do ponadnarodowej formy prawnej. Rozważenia wymaga to, czy wskazane wyżej obowiązki warunkujące odpowiedzialność z art. 479 k.s.h. spoczywają również na osobach zarządzających SE.

Obowiązek złożenia oświadczeń, o których mowa w art. 320 § 1 pkt 3 i 4 k.s.h., powstaje na etapie powstania spółki. *Ratio legis* tego przepisu to stworzenie dla wierzycieli spółki dodatkowego zabezpieczenia, że spółka niejako „na starcie” posiada zadeklarowany majątek. Jeżeli chodzi o powstanie SE poprzez **połączenie spółek**, to ostatnim etapem procedury jest rejestracja spółki europejskiej w państwie jej siedziby statutowej. Dokumenty, które należy przedłożyć sądowi, określa art. 26 ust. 2 rozp. SE oraz art. 22 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy o EZIG i SE w zw. z art. 15 rozp. SE⁴⁴. Niezależnie od tych wymogów do wniosku o wpis SE postuluje się dołączenie dokumentów wskazanych w art. 320 § 1 k.s.h. w zw. z art. 497 § 1 k.s.h. na podstawie szczególnego odesłania z art. 15 rozp. SE⁴⁵. Przy założeniu pełnego wcześniejszego pokrycia dotychczasowych kapitałów zakładowych spółek tworzących SE, cel składania oświadczeń wskazanych w art. 320 § 1 pkt 3 i 4 k.s.h. przy tej formie powstania SE jednak odpada, jeżeli nie będą wnoszone wpłaty na akcje lub dodatkowe wkłady niepieniężne. Wówczas ulegają bowiem scaleniu majątki łączonych spółek, a brak jest dodatkowych wkładów do spółki. Zapewnienie gwarancji

⁴⁴ Por. E. Marszałkowska-Krześ, *Wpisy w rejestrze przedsiębiorców dotyczące spółek handlowych*, Warszawa 2004, s. 215.

⁴⁵ K. Opłustil, *Spółka...*, s. 31.

zebrania kapitału zakładowego SE w postaci oświadczeń, o których mowa w art. 320 § 1 pkt 3 i 4 k.s.h., wydaje się być w takiej sytuacji niekonieczne i bezprzedmiotowe. Pominięcie stosowania art. 320 § 1 pkt 3 i 4 k.s.h., a więc i art. 479 k.s.h., jest niejako konsekwencją odpowiedniego stosowania przepisów wskazanych normą odsyłającą z art. 497 k.s.h.⁴⁶

Obok dokumentów określonych w art. 22 ust. 1 p. 3 ustawy o EZIG i SE oraz ustawy o KRS⁴⁷, przy rejestracji **spółki holdingowej SE** przedkłada się także te z art. 320 k.s.h.⁴⁸ Składanie przez zarządzających przedmiotowych oświadczeń nie jest w tym przypadku pozbawione sensu z uwagi na to, że zgodnie z art. 33 rozp. SE wspólnicy spółek uczestniczący w utworzeniu SE jako tzw. spółki-matki wnoszą do holdingowej SE⁴⁹ akcje lub udziały każdej z tych spółek, które należy traktować jako wkład niepieniężny w rozumieniu art. 320 k.s.h. Podobne wnioski należy wyciągnąć przy utworzeniu SE jako spółki zależnej, bowiem tu także podmioty założycielskie nie podlegają likwidacji, a założenie SE może mieć charakter gotówkowy lub aportowy⁵⁰. Ta forma powstania SE podlega na podstawie art. 36 rozp. SE w całości prawu krajowemu, w tym i art. 320 § 1 pkt. 3 i 4 k.s.h.⁵¹ Pod uwagę jednak przy utworzeniu holdingowej SE należy wziąć to, że podobną funkcję, jak załączniki z art. 320 § 1 pkt. 3 i 4 k.s.h., pełnią oświadczenia właściwych organów spółek uczestniczących, stwierdzające, iż w terminie został wniesiony minimalny procent akcji lub udziałów tych spółek, określony w planie założenia SE (art. 22 ust. 1 p. 3 lit. d ustawy o EZIG i SE). Jednak przez wzgląd na konieczność ścisłej wykładni przepisu art. 479 k.s.h., kreującego wysoce surową odpowiedzialność obejmującą wszystkie zobowiązania spółki, nie sposób zastosować tej sankcji także w razie nieprawdziwości w takich oświad-

⁴⁶ Por. E. Marszałkowska-Krześ, *Wpisy...*, s. 162-163.

⁴⁷ Tamże, s. 218-219.

⁴⁸ K. Oplustil, *Spółka...*, s. 39.

⁴⁹ Cechą charakterystyczną tego sposobu tworzenia SE jest to, że akcje w nowo utworzonej SE nie obejmują spółki-założyciele, ale wspólnicy lub akcjonariusze spółek założycielskich. Por. K. Oplustil, *Europejska spółka akcyjna. Teksty aktów prawnych z omówieniem*, Warszawa 2002, s. 67; K. Bielewska, *Tworzenie spółki europejskiej-holding*, PPH 2005, nr 1, s. 29-32; K. Bielewska, *Spółka...*, s. 104-105.

⁵⁰ E. Marszałkowska-Krześ, *Wpisy...*, s. 220.

⁵¹ K. Oplustil, *Spółka...*, s. 42.

zeniach. Rozszerzenie tej odpowiedzialności, uzasadniane realizacją gwarancyjnej funkcji przepisu, wymagałoby niewątpliwie ingerencji ustawodawcy. W przeciwnym razie skomplikowany system odesłań w połączeniu z zastosowaniem rozszerzającej wykładni, a także transgraniczny charakter SE, mógłby doprowadzić do niepożądanego zatarcia przejrzystości unormowania⁵² i utrudnić stosowanie tych rozwiązań przez podmioty nieznające dokładnie polskiego systemu prawa cywilnego.

Szczegółowej analizie w związku z zastosowaniem art. 479 k.s.h. wymaga także **przekształcenie spółki krajowej w SE**. Powstanie SE w ten sposób nie powoduje ani rozwiązania, ani założenia nowej osoby prawnej, a zarejestrowana SE staje się podmiotem wszelkich praw i obowiązków istniejącego dotychczas podmiotu tylko przy zmianie jego „szaty prawnej”⁵³. Przekształcenie takie będzie się wiązać z wymianą dotychczasowych akcji lub udziałów spółki uczestniczącej w założeniu na akcje SE. Dokumenty wymagające dołączenia do wpisu do rejestru należy oceniać przez pryzmat art. 22 ust. 1 pkt 5 ustawy o EZIG i SE oraz art. 21 ustawy o EZIG i SE w zw. z art. 555 k.s.h. Sytuacja ta poddaje w wątpliwość konieczność składania przez zarządzających przy jej rejestracji oświadczeń, o których mowa w art. 320 § 1 pkt. 3 i 4 k.s.h., w związku z ich funkcją, jeżeli do spółki nie wnosi się nowych wkładów, a majątek SE przejmuje od spółki przekształcanej. Art. 555 k.s.h., do którego odsyła art. 21 ust 1 ustawy o EZIG i SE⁵⁴, wymaga odpowiedniego stosowania, co w tym przypadku wiązać się będzie z pominięciem wymogu składania przedmiotowych oświadczeń z uwagi na ich zbędność⁵⁵. G. Miś, analizując przekształcenie na prawie polskim, postuluje, aby patrząc przez pryzmat funkcji przepisu art. 320 § 1 pkt. 3 i 4 k.s.h., zastąpić wymienione tam oświadczenia dokumentem podpisanym przez zarządzających, zawie-

⁵² O braku przejrzystości w zakresie regulacji prawnych państw członkowskich: T. D r y - g a ł a, *Ewolucja, stan perspektywy rozwoju europejskiego prawa spółek*, [w:] M. C e j m e r, J. N a p i e r a ł a, T. S ó j k a, *Europejskie prawo spółek*, red. T. S ó j k a, Kraków 2004, t. I, s.48-51.

⁵³ K. O p l u s t i l, *Europejska spółka akcyjna. Teksty aktów prawnych z omówieniem*. Warszawa 2002, s. 72; E. M a r s z a ł k o w s k a - K r z e ś, *Spółka europejska*, [w:] J. O k o l - s k i, J. J a c y s z y n, E. M a r s z a ł k o w s k a - K r z e ś, S. K r z e ś, *Leksykon kodeksu spółek handlowych*, Warszawa 2005, s. 462.

⁵⁴ Por. A. S t ę p i e ń, *Przekształcenia spółek handlowych*, Warszawa 2006, s. 28.

⁵⁵ Por. G. M i ś, *Przekształcanie spółek handlowych*, Warszawa 2005, s. 214-221.

rającym zapewnienie, że spółka przekształcona posiada majątek spółki przekształcanej w stanie wskazanym w wycenie składników majątku z art. 558 § 2 pkt 3 k.s.h.⁵⁶ Ponadto prezentuje on dalej idący pogląd, że art. 555 k.s.h. pozwala na odpowiednie zastosowanie sankcji z art. 479 k.s.h., jeżeli powyższe oświadczenia okazałyby się niezgodne z prawdą, przyznając prymat wykładni funkcjonalnej nad systemową⁵⁷. Stanowisko to należy uznać za zbyt daleko idące, przynajmniej w odniesieniu do SE. Przeciwno rozszerzającej wykładni przemawia przede wszystkim wspomniana wcześniej konieczność zapewnienia przejrzystości prawa. Wobec wielostopniowych odesłań idea ta nabiera szczególnego znaczenia, tym bardziej że przepisy te stosować mogą również podmioty, którym polski system prawa nie jest dobrze znany. Ponadnarodowy charakter SE obliguje więc do wyraźnego doprecyzowania tej kwestii przez ustawodawcę albo rezygnacji ze stosowania wskazanej powyżej analogii. Ponadto argumentem przemawiającym przeciw jest istnienie przepisu przewidującego odpowiedzialność przy przekształcaniu spółek (art. 568 k.s.h.). Art. 555 k.s.h. pozwala bowiem na odpowiednie stosowanie przepisów dotyczących powstania spółki przekształcanej, ale tylko o ile przepisy działu dotyczącego przekształcania spółek nie stanowią inaczej. Co prawda w art. 568 k.s.h. mowa jest tylko o odpowiedzialności odszkodowawczej osób działających za spółką przekształcaną, ale taka gwarancja wydaje się wystarczająco zabezpieczać interesy osób trzecich przed nadużyciami związanymi z powstaniem SE.

O ile powstanie spółki w głównej mierze podlega regulacji rozp. SE, przy posiłkowym stosowaniu przepisów krajowych na podstawie art. 15 rozp. SE, o tyle **podwyższenie kapitału zakładowego** opiera się w całości o zasady wynikające z art. 25-29 II dyrektywy o kapitale⁵⁸ oraz odpowiednich przepisach prawa państwa rejestracji spółki europejskiej na mocy odesłania z art. 5 rozp. SE⁵⁹. W związku z tym dla SE z siedzibą

⁵⁶ Tamże, s. 215-218.

⁵⁷ Tamże.

⁵⁸ Dyrektywa w sprawie koordynacji gwarancji, jakie są wymagane w państwach członkowskich od spółek w rozumieniu art. 58 akapit drugi Traktatu, w celu uzyskania ich równoważności, dla ochrony interesów zarówno wspólników, jak i osób trzecich w zakresie tworzenia spółki akcyjnej, jak również utrzymania i zmian jej kapitału nr 77/91 z 13.12.1976 r.; (Dz.Urz. UE L 77.26.1); Szerzej J. Napierała, *Europejskie...*, s. 196-200.

⁵⁹ K. Bieliwska, *Spółka...*, s. 130-131.

w Polsce zastosowanie niewątpliwie znajdzie również art. 441 § 2 pkt 5 k.s.h., kreujący obowiązek składania przez zarządzających stosownych oświadczeń o pokryciu kapitału zakładowego.

6. Charakter odpowiedzialności zarządzających SE za złożenie nieprawdziwych oświadczeń

Uwzględnienie specyfiki SE dla ustalenia treści przesłanki złożenia fałszywych oświadczeń nie spowoduje jednak konieczności odmiennego rozumienia charakteru tej dotkliwej i swoistej w polskim porządku prawnym odpowiedzialności z art. 479 k.s.h. W związku z powyższym, przy analizie charakteru odpowiedzialności posiłkowo można posłużyć się dorobkiem polskiej literatury i orzecznictwa, o ile nie pozostaje on w sprzeczności z założeniami prawa wspólnotowego i specyfiką SE⁶⁰. W rodzimym piśmiennictwie istnieje zasadnicza zgodność co do tego, że odpowiedzialność ta **nie ma charakteru odszkodowawczego**⁶¹. Zarządzający odpowiadają bowiem nie za wyrządzoną szkodę, ale **za zobowiązania spółki**, co stanowi przełamanie zasady, że za zobowiązania odpowiada strona

⁶⁰ Odpowiedzialność z art. 479 k.s.h. odnosząca się do członków zarządu w spółce akcyjnej jest ukształtowana analogicznie jak odpowiedzialność z art. 291 k.s.h. dla członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Dlatego też w pewnych zbieżnych aspektach tych odpowiedzialności w niniejszym opracowaniu przywołana zostanie również literatura dotycząca spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

⁶¹ Por. J. Frąckowiak, [w:] J. Frąckowiak, A. Kidyba, K. Kruczałak, W. Opalski, W. Popiołek, W. Pyziół, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2001, s. 770-771; Z. Koźma, M. Ożoga, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Gdańsk 2005, s. 931-932; M. Allerhand, *Kodeks handlowy. Komentarz*, t. II, Bielsko-Biała 1992, s. 460; A. Szajkowski, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, R. Zawłocki, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do art. 459-633*, t. IV, Warszawa 2004, s. 106-108; A. Kidyba, *Kodeks...*, s. 450; W. Pyziół, A. Szumański, I. Weiss, *Prawo spółek*, Bydgoszcz 2001, s. 450; J. Jacyzyn, E. Marszałkowska-Krześ, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Orzecznictwo. Ustawy dodatkowe*, Warszawa 2001, s. 563; S. Gurgul, *Odpowiedzialność członków zarządu spółek kapitałowych*, PiP 1991, nr 3, s. 51; W. Orzewski, *Odpowiedzialność wspólników i członków organów spółek osobowych i kapitałowych*, Gdańsk 2006, s. 60. Odmienne zdanie prezentują J. Tomkiewicz i J. Bloch (J. Tomkiewicz i J. Bloch, *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz*, Warszawa 1934); T. Dziurzyński, Z. Fenichel, M. Honzatkó, *Kodeks...*, s. 471-472; J. Giezek, D. Wnuk, *Odpowiedzialność...*, s. 13; J. Namitkiewicz, *Kodeks handlowy z komentarzem. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*, Łódź 1999, s. 343.

stosunku obligacyjnego. Ten rodzaj odpowiedzialności cywilnoprawnej **dopelnia odpowiedzialność odszkodowawczą**, stanowiąc zarazem dodatkową gwarancję zaspokojenia wierzycieli SE.

Na podstawie art. 479 k.s.h. zarządzający odpowiada całym swoim majątkiem, solidarnie z pozostałymi członkami i spółką⁶². Odpowiedzialność ta ukształtowana jest jako **pierwszorzędna**⁶³, ponieważ nie zależy od posiadania lub nieposiadania majątku przez spółkę, lecz możliwe jest bezpośrednie sięgnięcie do majątku osobistego zarządzającego bez konieczności szukania innych form zaspokojenia. Stanowi ona również odpowiedzialność **nieograniczoną**. Niezależnie jak wielka była kwota niewpłaconego wkładu pieniężnego czy powstały uszczerbek w związku z niewniesieniem w pełnej wysokości zadeklarowanego wkładu pieniężnego, odpowiedzialność dotyczy ogółu zobowiązań spółki⁶⁴, a nie wyłącznie tych związanych z niewniesieniem wkładów⁶⁵.

Omawiana odpowiedzialność stanowi **swoistą majątkową odpowiedzialność cywilnoprawną**, stąd rozbieżności poglądów na temat jej charakteru. W literaturze określa się ją jako odpowiedzialność o charakterze: represyjnym (penalnym)⁶⁶, karno-porządkowym⁶⁷, karno-represyjnym⁶⁸,

⁶² A. Szajkowski [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, R. Zawłocki, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do art. 459-633*, t. IV, Warszawa 2004, s. 105. Odmiennie M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 501.

⁶³ A. Kidyba, *Kodeks...*, s. 902-903.

⁶⁴ A. Szajkowski [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, R. Zawłocki, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do art. 459-633*, t. IV, Warszawa 2004, s. 109; S. Gurgul, *Odpowiedzialność członków zarządu spółek kapitałowych*, PiP 1991, nr 3, s. 51 i nast.

⁶⁵ Por. M. Litwińska, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2002, s. 658.

⁶⁶ J. Frąckowiak, [w:] J. Frąckowiak, A. Kidyba, K. Kruczałak, W. Opalski, W. Popiołek, W. Pyziół, *Kodeks spółek handlowych...*, s. 770; A. Szajkowski, *Prawo...*, s. 339; A. Szajkowski, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, R. Zawłocki, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do art. 459-633*, t. IV, Warszawa 2004, s. 106-108; uzasadnienie wyroku SN z dnia 14 stycznia 2004 r., I CK 93/03 (niepubl.).

⁶⁷ T. Dziurzyński, Z. Fenichel, M. Honzatko, *Kodeks...*, s. 471-472.

⁶⁸ Por. A. Mariański, A. Karolak, *Odpowiedzialność członków rządu za zobowiązania spółki z o.o. w świetle przepisów prawa handlowego i podatkowego*, Warszawa 2004.

a także karno-policyjnym⁶⁹. W piśmiennictwie traktuje się tę odpowiedzialność nawet jako swoistą „karę”⁷⁰, co zbliża ją do odpowiedzialności karnoprawnej. Niemniej jednak odpowiedzialność ta dotyczy tylko majątku członków zarządu, nigdy zaś bezpośrednio ich osoby⁷¹. Niejednolitość poglądów przejawia się również w tym, że uznaje się ją za deliktową⁷², *quasi-deliktową*, opartą na zasadzie winy⁷³, a nawet gwarancyjną⁷⁴.

Zakres odpowiedzialności zarządzających za złożenie podpisu pod oświadczeniem, które jest niezgodne z rzeczywistością, jest **nieograniczony**. Ryzyko zarządzających polega m.in. na tym, że:

- ich odpowiedzialności nie da się ograniczyć ani kwotowo, ani personalnie⁷⁵;
- odpowiadają za wszelkie zobowiązania spółki związane z wadliwymi oświadczeniami⁷⁶ bez względu na sposób ich powstania i treść;
- możliwe jest sięgnięcie nawet do ich majątku osobistego, i to od razu, bez szukania innych form zaspokojenia;
- odpowiedzialność nie zależy od posiadania lub nieposiadania majątku przez spółkę ani nie jest uwarunkowana niemożliwością egzekucji⁷⁷;
- odpowiedzialność nie jest uwarunkowana również powstaniem szkody na skutek niewniesienia wkładów na pokrycie kapitału akcyjnego;

⁶⁹ J. Giezek, D. Wnuk, *Odpowiedzialność...*, s. 13.

⁷⁰ J. Namitkiewicz, *Kodeks handlowy z komentarzem. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*, Łódź 1999, s. 343.

⁷¹ J. Frąckowiak, [w:] J. Frąckowiak, A. Kidyba, K. Kruczałak, W. Opalski, W. Popiołek, W. Pyzioł, *Kodeks spółek handlowych...*, s. 771.

⁷² K. Strzelczyk, [w:] J.P. Naworski, K. Strzelczyk, T. Siemiątkowski, R. Potrzeszcz, *Komentarz...*, s. 619.

⁷³ S. Gurgul, *Odpowiedzialność członków zarządu spółek kapitałowych*, PiP 1991, nr 3, s. 51.

⁷⁴ A. Szajkowski [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, R. Zawłocki, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do art. 459-633*, t. IV, Warszawa 2004, s. 105; K. Strzelczyk, [w:] J.P. Naworski, K. Strzelczyk, T. Siemiątkowski, R. Potrzeszcz, *Komentarz...*, s. 613-614, 620.

⁷⁵ A. Kidyba, *Kodeks...*, s. 449.

⁷⁶ S. Gurgul, *Odpowiedzialność członków zarządu spółek kapitałowych*, PiP 1991, nr 3, s. 51.

⁷⁷ K. Jędrzejowska, D. Niedziejevska, *Odpowiedzialni w teorii*, Rzeczpospolita 2002, nr 067/123, s. F6; uzasadnienie wyroku SN z dnia 14 stycznia 2004 r., I CK 93/03 (niepubl.).

– nie ma znaczenia, czy należność wierzyciela jest niższa, czy wyższa od niedokonanych wpłat i niewniesionych wkładów niepieniężnych⁷⁸;

– zgodnie z dominującym stanowiskiem zarządzający odpowiadają także wówczas, gdy dokonana wpłata lub wkład zostały następnie zwrócone bez tytułu prawnego⁷⁹, tzn. jeżeli faktycznie nie doszło do dokonania wpłat lub wniesienia wkładu.

Należy dodać także, że sąd orzekający o odpowiedzialności z art. 479 k.s.h. nie może miarkować wysokości, do której odpowiada zarządzający, nawet przy ustaleniu nieznacznego stopnia winy zarządzającego oraz znikomości szkody wierzyciela.

7. Zakres odpowiedzialności zarządzających SE za złożenie nieprawdziwych oświadczeń

O ile charakter odpowiedzialności zarządzających SE za złożenie nieprawdziwych oświadczeń zasadniczo odpowiada charakterowi odpowiedzialności członków zarządu polskiej spółki akcyjnej, o tyle jej zakres wymaga pewnych modyfikacji w związku z ponadnarodowym charakterem SE i koniecznością odpowiedniego stosowania art. 479 k.s.h.⁸⁰ Rodzi to konieczność poczynienia kilku uwag dotyczących interpretacji tego przepisu.

⁷⁸ Uzasadnienie wyroku SN z dnia 14 stycznia 2004 r., I CK 93/03 (niepubl.).

⁷⁹ R. Czerniawski, *Kodeks spółek handlowych. Przepisy o spółce akcyjnej. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 711; T. Dziurzyński, Z. Feniichel, M. Honzatko, *Kodeks...*, s. 471-472; W. Pyziół, A. Szumański, I. Weiss, *Prawo spółek*, Bydgoszcz 2001, 448; J. Namitkiewicz, *Kodeks handlowy z komentarzem. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*, Łódź 1999, s. 343; J. Jacyszyn, E. Marszałkowska-Krześ, *Kodeks...*, s. 563; A. Szajkowski, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, R. Zawłocki, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do art. 459-633*, t. IV, Warszawa 2004, s. 104; J. Frąckowiak, A. Kidyba, K. Kruczałak, W. Pyziół, I. Weiss, *Kodeks...*, s. 772. Odmienne M. Allerhand, *Kodeks...*, s. 460.

⁸⁰ Problem „odpowiedniości” stosowania przepisów stanowił przedmiot wielu wypowiedzi w piśmiennictwie i orzecznictwie; por. np. J. Nowacki, „Odpowiednie” stosowanie przepisów prawa, PiP 1964, nr 3, s. 374 i nast.; A. Błachnio-Parzych, *Przepisy odsyłające systemowo (wybrane zagadnienia)*, PiP 2003, nr 1, s. 43 i nast.; R. Hauser, *Odpowiednie stosowanie przepisów prawa – uwagi porządkujące*, Przegląd Prawa i Administracji, t. LXV, Wrocław 2005, s. 151 i nast., zaś w judykaturze np. uchwałę składu 7 sędziów SN z dnia 30 stycznia 2000 r., I KZP 50/00 (OSNKW 2000, z. 3-4, poz. 16).

Wobec alternatywnie ukształtowanego dla SE systemu zarządu zmianie w stosunku do krajowej spółki akcyjnej ulegnie zakres podmiotowy odpowiedzialności za złożenie nieprawdziwych oświadczeń. Przyjęcie w SE **modelu dualistycznego** wiąże się ze stosowaniem reguł, które już w polskiej tradycji są głęboko zakotwiczone. Art. 23 ustawy o EZIG i SE stanowi bowiem, że dla systemu dualistycznego stosuje się przepisy rozp. SE oraz rozdziału 1 działu 2 ustawy o EZIG i SE. Wobec tego, że ani w rozporządzeniu, ani w ustawie o EZIG i SE nie ma przepisów szczególnych odnośnie do odpowiedzialności zarządzających za zobowiązania spółki, przyjęcie tego systemu zarządu nie różnicuje w stosunku do polskiej spółki akcyjnej katalogu podmiotów odpowiedzialnych. Na podstawie art. 9 ust. 1 pkt c rozp. SE w zw. z art. 479 k.s.h. **członkowie organu zarządzającego SE** z modelem dualistycznym odpowiadać będą tak jak członkowie zarządu rodzimej spółki akcyjnej. Na marginesie zaznaczyć można, że w polskim piśmiennictwie prezentowane jest także stanowisko, iż odpowiedzialność ta obejmuje również członków rady nadzorczej w sytuacji, gdy podpisali oni oświadczenie przy podwyższeniu kapitału zakładowego jako delegowani do pełnienia funkcji w zarządzie spółki oraz zachodzą przesłanki przewidziane w art. 479 k.s.h.⁸¹ Pogląd ten należy uznać za trafny także w odniesieniu do SE. Z kolei **model monistyczny** zarządu stanowi *novum* w polskim prawie spółek. W związku z tym ustawa o EZIG i SE zawiera szereg przepisów normujących funkcjonowanie i kompetencje rady administrującej. W art. 47 ust. 1 ustawy o EZIG i SE wprowadzono również bezpośrednie odesłanie do art. 479 k.s.h. Przepis ten powinien być stosowany odpowiednio. Odpowiedzialność przy monistycznym zarządzaniu SE dotyczy więc będzie członków rady administrującej, bowiem obowiązek złożenia oświadczeń spoczywa na **wszystkich członkach rady administrującej**, niezależnie od wewnętrznego podziału ich kompetencji. Zgodnie z art. 47 ust. 2 ustawy o EZIG i SE odpowiedzialność z art. 479 k.s.h. **nie obejmuje natomiast dyrektorów wykonawczych**. Niemniej jednak, jeżeli dyrektorem wykonawczym został powołany członek rady administrującej (art. 40 ust. 3 ustawy

⁸¹ Por. J. Frąckowiak, [w:] J. Frąckowiak, A. Kidyba, K. Kruczałak, W. Opalski, W. Popiołek, W. Pyziół, *Kodeks spółek handlowych...*, s. 770; J. Bieniak, M. Bieniak, *Spółka akcyjna. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 506.

o EZIG i SE), wówczas odpowiedzialność z art. 479 k.s.h. zostaje utrzymana w związku z pełnioną przez niego funkcją w radzie administrującej.

Zgodnie z prezentowanymi na bazie art. 479 k.s.h. poglądami zakres przedmiotowy odpowiedzialności obejmuje **ogół zobowiązań spółki**, bez względu na sposób ich powstania i treść⁸². Wykładnia językowa przepisu art. 479 k.s.h. nie pozwala na jednoznaczne rozstrzygnięcie, czy odpowiedzialnością objęte są również zobowiązania powstałe przed wpisem do rejestru spółki lub podwyższenia kapitału zakładowego. Rozstrzygnięcie tego zagadnienia w przypadku SE jest o tyle ważne, że zobowiązaniami SE w momencie jej powstania, zgodnie z zasadą kontynuacji i sukcesji uniwersalnej, będą zobowiązania spółek, które na skutek połączenia powstały⁸³, lub zobowiązania spółki, która uległa przekształceniu⁸⁴. Z jednej strony brak dookreślenia, o jakich zobowiązaniach mowa w przepisie, wskazuje, że ustawodawca nie chciał zróżnicować tzw. starych i nowych zobowiązań spółki, czyli tych, które powstały przed i po wpisie do rejestru spółki lub podwyższenia kapitału zakładowego. Takie brzmienie przepisu przemawiałoby za tym, aby odpowiedzialnością objąć wszelkie zobowiązania spółki, niezależnie od czasu ich powstania. Przyjęcie tego stanowiska spowodowałoby, że odpowiedzialność zarządzających odpowiada zakresowi odpowiedzialności samej spółki. Tym samym dałoby to wierzycielom niejako dodatkową gwarancję zaspokojenia ich roszczeń przysługujących względem spółki. Z drugiej jednak strony zastosowanie wykładni funkcjonalnej doprowadziłoby do wniosku odmiennego. Przez wzgląd na wyjątkowo represyjny charakter tego przepisu należałoby bowiem kierować się pewną racjonalnością opartą na celu, dla którego ustawodawca ustanowił tak surową odpowiedzialność⁸⁵. *Ratio legis* art. 497 k.s.h. to

⁸² A. Szajkowski [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szawała, R. Zawłocki, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do art. 459-633*, t. IV, Warszawa 2004, s. 109; S. Gurgul, *Odpowiedzialność członków zarządu spółek kapitałowych*, PiP 1991, nr 3, s. 51 i nast.; orzeczenie SN z 14 stycznia 2004 r. (I CK 93/03).

⁸³ Por. art. 18 rozp. SE w zw. z art. 494 k.s.h.; M. Borkowski, *Łączenie się spółek akcyjnych*, Warszawa 2004, s. 164-173; D. Szubielska, M. Kozaczuk, *Łączenie się spółek handlowych*, Warszawa 2001, s. 30-31.

⁸⁴ Por. art. 37 ust. 2 i 9 rozp. SE; A. Stępień, *Przekształcenia spółek handlowych*, Warszawa 2006, s. 172-198.

⁸⁵ Uzasadnienie wyroku SN z dnia 14 stycznia 2004 r. (I CK 93/03).

zapewnienie gwarancji zebrania kapitału zakładowego w spółce, aby stworzyć podwaliny zaufania do spółki oraz podstawy do uzyskania przez nią zdolności kredytowej⁸⁶. Podanie bowiem przez zarządzających fałszywych danych doprowadzi do rejestracji spółki, której rzeczywisty majątek nie będzie zawierał składników zadeklarowanych przez akcjonariuszy. Sytuacja taka jest o tyle niepożądana, że w obrocie gospodarczym będzie występował podmiot, którego stan majątkowy wynikający z wypisu z rejestru jest niezgodny ze stanem faktycznym. Dla wierzycieli i innych osób związanych ze spółką sprawą niezwykle ważną będzie realne dysponowanie przez nią środkami pieniężnymi i aportami. Roszczenia przysługujące spółce względem akcjonariuszy o dokonanie zadeklarowanego w umowie spółki wkładu pieniężnego lub niepieniężnego na rzecz spółki, które również stanowią część majątku spółki, nie będą stanowiły takiej gwarancji, jaka miałyby miejsce przy faktycznym wniesieniu wkładu. Dla wierzycieli spółki oraz osób wchodzących z nią w stosunki prawne miarodajne są jednak dane wynikające z rejestru handlowego, stąd mogą przyjmować, że spółka dysponuje środkami finansowymi czy aportami wniesionymi na pokrycie kapitału, a nie jedynie roszczeniami do akcjonariuszy. Zasadniczym celem regulacji zawartej w art. 479 k.s.h. jest zatem udzielenie ochrony, opartej na zaufaniu do danych zawartych w rejestrze handlowym, osobom wchodzącym ze spółką w stosunki prawne. Patrząc więc przez pryzmat ochronnej funkcji odpowiedzialności wobec wierzycieli, którzy dokonali czynności prawnej ze spółką w zaufaniu do prawidłowego zebrania kapitału zakładowego, należałoby uznać, że tylko te wierzytelności, które powstały po zarejestrowaniu spółki albo podwyższeniu kapitału zakładowego, korzystają z ochrony przewidzianej w art. 479 k.s.h. Taki pogląd prezentowany jest między innymi w orzecznictwie SN w odniesieniu do oświadczeń składnych w związku z podwyższeniem kapitału zakładowego polskiej spółki akcyjnej⁸⁷. Powyższe stanowisko wydaje się być również uzasadnione, jeżeli uwzględnić wysoce represyjny charakter odpowiedzialności. Przyjęcie odmiennego rozwiązania skutkowałoby bardzo surową odpowiedzialnością zarządzających za zobowią-

⁸⁶ Por. S. Gurgul, [w:] J. Napierała, *Odpowiedzialność osób dysponujących majątkiem spółek kapitałowych*, Warszawa-Poznań 1992, s. 24; J.P. Naworski, K. Strzelczyk, T. Siemiątkowski, R. Potrzebszcz, *Komentarz...*, s. 621.

⁸⁷ Wyrok SN z dnia 14 stycznia 2004 r. (I CK 93/03).

zania sprzed wpisu do rejestru, a powstałe w związku z funkcjonowaniem spółek, które uległy połączeniu w SE lub przekształciły się w SE. Jeżeliby zarządzający odpowiadali za wszelkie zobowiązania spółki, bez względu na czas ich powstania, mogłoby to doprowadzić do istotnego zwiększenia i tak już wysokiego ryzyka zarządzających.

Osobną kategorię stanowią zobowiązania, które zostały zaciągnięte w imieniu SE przed jej zarejestrowaniem, które podlegają odrębnemu reżimowi odpowiedzialności⁸⁸. Co do zasady wymagają one przejęcia przez SE już po jej zarejestrowaniu, w postaci uchwały walnego zgromadzenia lub faktycznego zaspokojenia zobowiązania. Przejęcie zobowiązań zaciągniętych przed rejestracją SE zrodzi ten skutek, że staną się one zobowiązaniami funkcjonującej SE, a tym samym będą wchodziły w zakres przedmiotowy odpowiedzialności z art. 479 k.s.h.

Zgodnie natomiast z rozp. SE przeniesienie siedziby SE do innego państwa, a tym samym zmiany systemu prawa krajowego właściwego dla SE, nie powinno mieć wpływu na zakres odpowiedzialności zarządzających (art. 8 ust. 16 rozp. SE). W odniesieniu bowiem do dowolnej wierzytelności powstałej przed przeniesieniem statutowej siedziby do innego państwa członkowskiego SE traktowana jest jak spółka mająca statutową siedzibę w tym państwie członkowskim, w którym ta siedziba SE została zarejestrowana przed przeniesieniem, nawet jeżeli postępowanie zostało wszczęte po przeniesieniu. Przeniesienie siedziby z Polski do innego państwa nie rozszerzy więc odpowiedzialności zarządzających na zobowiązania powstałe po przeniesieniu. W sytuacji odwrotnej, to jest przy przeniesieniu siedziby do Polski, powstanie odpowiedzialności z art. 497 k.s.h. nie obejmie zobowiązań powstałych przed zmianą miejsca siedziby.

Podsumowanie

Wobec spoczywania na zarządzających SE obowiązków wynikających z art. 320 § 1 pkt 3 i 4 i art. 441 § 2 pkt 5 k.s.h. sankcja z art. 479 k.s.h. dla SE nie ma charakteru blankietowego. Obecny stan regulacji

⁸⁸ Art. 16 ust. 2 rozp. SE. Por. M. Glicz, *Europejska spółka akcyjna w stadium organizacji*, [w:] *Węzłowe problemy prawa handlowego, VI Ogólnopolski Zjazd Katedr Prawa Handlowego*, red. Z. Kuniewicz, K.A. Dadańska, Szczecin-Międzyzdroje 2007, s. 129-140.

wskazuje, że zarządzający powstającymi SE z siedzibą w Polsce narażeni są na wysokie ryzyko. Surowość sankcji powinna stanowić ostrzeżenie dla zarządzających i uczulić ich na dochowanie szczególnej staranności przy zakładaniu tej ponadnarodowej spółki lub podwyższaniu kapitału zakładowego, a przede wszystkim dokładne sprawdzanie stanu pokrycia kapitału zakładowego. Sankcja ta jest na tyle dotkliwa i swoista dla polskiego porządku prawnego⁸⁹, że pogłębia różnice w stosunku do innych niż „polska” spółek europejskich, wbrew pierwotnemu założeniu ujednolicenia prawa dla SE⁹⁰, oraz może zniechęcić do tworzenia SE w Polsce⁹¹.

Powyższa analiza wskazuje, że stosowanie art. 479 k.s.h. winno uwzględniać specyfikę SE. W związku ze skomplikowaną hierarchią źródeł prawa SE trudne może okazać się prawidłowe wyinterpretowanie przesłanek i zakresu odpowiedzialności zarządzających. To z kolei rodzi znaczne komplikacje przy subsumcji tej normy prawnej. Jest to poboczny skutek posiłkowego stosowania przepisów krajowych. Szczególne sposoby tworzenia SE mogą poddać w wątpliwość m.in. samą potrzebę składania tych oświadczeń w określonych przypadkach, co w konsekwencji nie daje podstaw do pociągnięcia zarządzających do odpowiedzialności za zobowiązania SE. Przez wzgląd na zasady zakładania SE należałoby w kodeksie spółek handlowych m.in. określić katalog załączników niezbędnych do przedłożenia w rejestrze przy połączeniu i przekształceniu spółek oraz wskazać sankcję za nieprawdziwość oświadczeń składanych przez

⁸⁹ Por. odpowiedzialność zewnętrzną zarządzających spółkami akcyjnymi niektórych państw EU: P. S c h m i d t, *Die monistische...*, s. 348-351; H. F l e i s c h e r, *Erweiterte Außenhaftung der Organmitglieder im Europäischen Gesellschafts- und Kapitalmarktrecht Insolvenzverschleppung, fehlerhafte Kapitalmarktinformation, Tätigkeitsverbote*, ZGR 2004, nr 3-4, s. 437-479.

⁹⁰ Por. uwagi krytyczne prezentowane w publikacji M. K u l a, *Europejska spółka akcyjna – czy rzeczywiście europejska? Kilka uwag krytycznych na temat Rozporządzenia Rady nr 2157/2001 o Statucie Spółki Europejskiej*, Radca Prawny 2004, nr 5, s. 61-62.

⁹¹ Por. wypowiedzi dotyczące tzw. efektu Delaware: A. S z u m a n s k i, *Europejskie prawo spółek – zagadnienia wprowadzające*, Podatki UE 1999, nr promocyjny, s. 25; A. S z u m a n s k i, *Wpływ prawa europejskiego na projekt ustawy – Kodeks Spółek Handlowych*, [w:] *Europeizacja prawa krajowego*, red. C. M i k a, Toruń 2000, s. 261; W. S ę d z i c k i, *Europejskie prawo spółek wczoraj i dziś*, cz. 1, Prawo UE 2004, nr 1, s. 19; W. N a r t o w s k i, *Harmonizacja prawa spółek na szczeblu Wspólnot Europejskich*, <http://www.prawnik.net.pl/ue/harmonizacja.htm>; K. B i e l e w s k a, *Spółka...*, s. 57.

członków zarządu. Pozwoliłoby to wyeliminować niejasności przy stosowaniu norm krajowych na obszarze Wspólnoty Europejskiej i rozwiązać przynajmniej część wątpliwości wynikających ze skomplikowanego systemu odesłań.

Jednakże, zamiast przyjęcia tego kierunku zmian, należałoby raczej zastanowić się nad potrzebą istnienia odpowiedzialności zarządzających za zobowiązania SE, w obliczu innych instrumentów prawnych służących ochronie interesów wierzycieli. Przemawia za tym wyjątkowa surowość sankcji z art. 479 k.s.h., a także jej nietypowość w stosunku do innych sankcji cywilnoprawnych wobec zarządzających spółkami akcyjnymi. Powstaje bowiem pytanie o sens obarczania zarządzających SE tak daleko idącym ryzykiem, w szczególności uwzględniając poważne rozmiary prowadzonej w formie SE działalności i wynikające stąd wysokości zaciąganych przez spółkę zobowiązań. Dla spółki o skali europejskiej funkcja ochronna interesów wierzyciela spółki, w postaci osobistej odpowiedzialności zarządzających za zobowiązania SE, nie będzie miała aż tak istotnego znaczenia. Wierzytelności przysługujące względem SE mogą bowiem opiewać na kwoty, których zarządzający nie będzie w stanie niejednokrotnie zaspokoić, nie mówiąc już o sumie wszystkich zobowiązań spółką. Zasadniczo zarządzający nie będzie w stanie udźwignąć ciężaru zaspokojenia wszystkich długów SE. Ryzyko to może okazać się zbyt duże, nawet przy uwzględnieniu wysokich wynagrodzeń uzyskiwanych przez zarządzających oraz ich ubezpieczeniu od odpowiedzialności cywilnej (tzw. ubezpieczenie D&O⁹²). Co więcej, zauważyć należy, że cel ochrony wierzycieli SE realizowany jest poprzez m. in. gwarancyjną funkcję kapitału zakładowego, który dla SE jest ustanowiony na wysokim poziomie. Ponadto już sama odpowiedzialność odszkodowawcza zarządzających wobec spółki i osób trzecich przewidziana w art. 51 rozp. SE w zw. z art. 480-490 k.s.h. wydaje się być wystarczająca, aby zabezpieczyć interesy wierzycieli spółki, bez tworzenia nadmiernego ryzyka po stronie zarządzających.

⁹² Por. J. Okolski, D. Wajda, *Odpowiedzialność zarządu spółek kapitałowych*, PPH 2007, nr 2, s. 11-17; D. Wajda, *Ubezpieczenia Directors and Officers (D&O)*, Prawo Spółek 2007, nr 3, s. 47 i nast.